

ליקוטי מוהר"ן בפרשה – 244

פרשת ויגש / התשפ"ו / מאת הרה"ג אליהו עטייה שליט"א

לקוטי מוהר"ן ל ק"ש בדמעות

לקבלת השיעור במייל:
6537488@gmail.com

יוסף הזדור במצות כיבוד אב / יעקב לא נפל על צאורי יוסף ולא נשקו כי היה קורא ק"ש / יעקב התעורר לאהבת ה' גדולה ע"י שהרגיש את אהבת בנו / יעקב לא ראה את יוסף עשרים ושנים שנה / אפילו אהבה נפולה אפשר לעלות לאהבת ה' / מדוע יוסף לא קרא קריאת שמע / כשעסק יוסף במצות כיבוד אב – זה עצמו אהבת ה' / קושיטת ה"ט"ז שגם יעקב היה פטור מקריאת שמע / יעקב קרא אז פסוק ראשון שאסור להפסיק בו / סגולת סמיכות גאולה לתפילה / להינצל מנזק – היא בוותיקין / האם מצות סמיכות גאולה לתפילה היתה גם קודם יציאת מצרים / כשראה יעקב צדקת ומלכות יוסף הבין למפרע שלא ניזוק / יוסף פשט את החקירה כצד הראשון / להוציא ממנו על ראיית מלך אינה נחשבת נזק / בועז ורות בחינת 'סמיכות גאולה לתפילה' / יוסף מקיים סמיכות גאולה לתפילה במעשה / הקשר בין רות לדוד שנקראת על שמו רות / אמירת תהלים מסוגלת לתשובה / דוד המלך נקרא 'בעל תשובה' ומורה התשובה / דוד קיבל את כח התשובה מרות המואביה / ענין קריאת שמע בעצימת עיניים / נערה יפה שאין לה עיניים / ראיית העין מביאה את האדם לחטא / בבח קדושת השבטים ניצלים מהרהורים / יעקב והשבטים הם תקנו את קריאת שמע / טומאת קריאה ע"י קליפת ליל"ת / קליפת ליל"ת חצה שתבוא הטומאה רק ע"י הרהור / ע"י חיזוק השכינה מתבטלים ההרהורים / הרהור שבא פתאום ולא מעמיק בו אינו נענש עליו / אם הרהור חזק צריך לקרוא קריאת שמע בדמעות / הרהורים באים מהטחול, ולכן צריך להקטין אותו ע"י דמעות / קריאת שמע של יוסף והבכיה של יעקב נחשבת לאחד / והטעם שעסקו בתיקון זה דוקא עכשיו / דוקא יוסף מוסיף בבכיה / טעם גלות מצרים / משה ואהרן בוכים וקוראים את שמע בזמן חטא בנות מואב / הדיבורים שהיו בין זמרי לבני / כזבי מהרהרת במשה רבינו, ומגיע לו הרהור רע ממנה / יש הבל שמעשה רשעים מפיל הרהור אצל הצדיק / הצדיק עושה תשובה ומועיל גם לאנשיו / מכח הרהור כזבי במשה, קרא משה ק"ש ובכה / הצדיק נותן לך כח, אבל גם אתה צריך לעשות תשובה

השיעור לרפואה שלימה של שרון בן נעמי נעמי אל נא רפא נא לי ולעילוי נשמת אולגה (חולה) בת סימי ומארי זכרונה לברכה

יוסף הזדור במצות כיבוד אב

א. פרשת ויגש כבר מדברת על שזוכים שני המלכים יהודה ויוסף, להתקרב זה לזה. ובהמשך הפרשה מדובר על הפגישה של יעקב אבינו עם יוסף, וכתוב (בראשית מו, כט) **וַיֵּאָסֶר יוֹסֵף מִרְפָּבְתּוֹ וַיַּעַל לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל אָבִיו גִּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל צַוְּאָרָיו וַיִּבֶךְ עַל צַוְּאָרָיו עוֹד**, ואומר רש"י: שיוסף הכין את המרכבה שלו בעצמו, ואף על פי שיש לו הרבה עבדים הוא שהולך ואוסר בידיו את המרכבה יוסף מדקדק במצות כיבוד אב לקיים אותה בעצמו.

יעקב לא נפל על צאורי יוסף ולא נשקו כי היה קורא ק"ש

ב. וכתוב **וַיִּפֹּל עַל צַוְּאָרָיו וַיִּבֶךְ עַל צַוְּאָרָיו עוֹד** – אומר רש"י שיוסף לא סתם בוכה, אלא הרבה והוסיף בבכי יותר. וממשיך רש"י ומביא את דברי חז"ל – שהם כמעט ידועים לנו רק מרש"י, וז"ל: ויעקב אבינו לא נפל על צאורי יוסף ולא נשקו אמרו רבותינו שהיה קורא קריאת שמע, ע"כ. לא יודעים בדיוק איפה דברי חז"ל אלו, ראיתי מצינים 'מדרש אגדה'. וראיתי שהרב עובדיה ביביע אומר (ח"ו אור"ח ס"ט אות ה'), הביא שכן הוא 'בתשובת הגאונים' (ליק, ס"ס מה).

נמצא שיעקב אבינו לא בכה, אלא קרא קריאת שמע, וכולם שואלים שאלה פשוטה: דאם זה היה זמן קריאת שמע, למה יוסף רק בוכה ולא קורא קריאת שמע? ודוחק לומר שהקדים או שאיחר, כי זריזין מקדימין (פסחים ד). לקרוא כוותיקין, ושעה אחת לכולם, וה זמן קצר? ואם זה לא זמן קריאת שמע, אם כן למה יעקב אבינו בדיוק עכשיו קורא קריאת שמע? עכשיו אתה פוגש את יוסף שלא ראית אותו כל כך הרבה זמן, וכי זה הזמן לקרוא קריאת שמע.

יעקב התעורר לאהבת ה' גדולה ע"י שהרגיש את אהבת בנו

ג. יש תירוץ של המהר"ל מפראג, וז"ל: לפי שכאשר בא יעקב וראה את יוסף בנו מלך, בא בלבו אהבתו ויראתו של הקדוש ברוך הוא

איך מדותיו הם טובות ושלמות, ומשלם שכר טוב ליראיו. וזהו מדת החסידים אשר יקרה להם טוב מתדבקים אל הקדוש ברוך הוא על הטובות והאמת שעשה עמדם. וזהו קריאת שמע שבו נזכר ייחוד מלכות שמים (דברים ו, ד), ואהבתו (שם, ה), עכ"ל.

יעקב לא ראה את יוסף עשרים ושנים שנה

ד. בשעה שיעקב פוגש את יוסף אחרי עשרים ושנים שנה, אין לך אהבה יותר גדולה מהרגע הזה, ואיך יודעים את החשבון? כתוב ויוסף בן שלושים שנה בעומדו לפני פרעה. שבע שנים של שבע, שתי שנים של רעב, נמצא שיוסף כשפגש את אביו היה בן שלושים ותשע, ואם כן בין גיל שבע עשרה שנמכר יוסף, לבין גיל שלושים ותשע שפגש את אביו עברו בדיוק שלושים ותשע שנים. ויעקב התאבל כל הימים האלו עשרים ושנים שנה, ועתה כשפוגש את יוסף הרגיש אל יוסף אהבה עצומה במיוחד. וכיון שיעקב היה שלם במדותיו, רצה להעלות את כל האהבה הגדולה הזו לה' יתברך, ולהרגיש על ידי האהבה הזאת איך הוא אוהב בה את ה' יתברך, ולכן קרא יעקב קריאת שמע באותה שעה, כדי לאהוב את הקב"ה באהבה הגדולה הזו.

אפילו אהבה נפולה אפשר לעלות לאהבת ה'

ה. בענין זה הבעל שם טוב מאריך בכמה מקומות, ומגלה לנו כיצד אפשר לעבוד את ה' יתברך גם אם חס ושלוש באה לאדם מחשבה זרה של אהבה של איזו אשה, ואומר הבעל שם טוב שיקח את הרגש של אהבה הזו, ויעלה אותו לשורשו בקדושה, כי כל אהבה גם אהבה נפולה יש לה שורש באהבה של הקדושה, ואפשר לעלות אותו לשורשו בקדושה ע"י שמכוון את כל רגשי האהבה שחש – אל אהבת ה' ברוך הוא.

מדוע יוסף לא קרא קריאת שמע

ו. ולפי עומק תירוץ המהר"ל, באמת לא היתה אותה שעה שעת קריאת שמע, וזה באמת הסיבה שיוסף לא קרא אז קריאת שמע כיון לא היתה זו שעת קריאת שמע. ורק יעקב קרא קריאת שמע כיון שהרגיש את רגש האהבה הגדול והנפלא הזה, ולכן העלה אותו לשורשו באהבה דקדושה. רק שלפ"ז קשה מדוע יוסף לא עסק בעבודה זו לעלות את האהבה הגדולה שהיתה לו לאביו יעקב באותה שעה לאהבת ה', כמו שעשה יעקב.

כשעסק יוסף במצות כיבוד אב – זה עצמו אהבת ה'

ז. ונראה לתרץ, שאצל יעקב היתה אהבה של אב לבן, ולכן העלה את האהבה הזו כלפי שמיא. אבל אצל יוסף האהבה הזאת היא מצות כיבוד אב, וא"כ כשעסק במצוה נמצא שעוסק באהבת ה', דהיינו שהיה עסוק לקיים מצות ה' באהבה גדולה מאוד. ולא היתה זאת אהבה שצריך לעלותה כלפי מעלה, כי כבר היא נמצאת בשורש העליון של אהבת ה', כשמקיים את מצוות ה'. וכפי זה מתוק מאוד קשר הפסוק, שפותח **וַיֵּאָסֶר יוֹסֵף מִרְפָּבְתּוֹ** – יוסף בעצמו עסק בזה כדי לקיים את מצות כיבוד אב ואם, ולכן כשממשיך הפסוק ונדרש שיעקב קרא קריאת שמע ויוסף לא, אנחנו מבינים שהוא מאותו טעם של תחילת הפסוק, כי יוסף עסק בכיבוד אב,

בניהם יש מצות 'סמיכות גאולה לתפילה', א"כ גם ליעקב ויוסף יש מצוה לסמוך את קריאת שמע עם ברכת 'גאל ישראל' (על שם העתיד) לתפילה שהיו מתפללים. וכיון שמעלה זו היא בוותיקין וכמו שכתבו התוספות, א"כ ודאי שיעקב וגם יוסף, היו תמיד סומכים גאולה לתפילה כוותיקין. זו החקירה עם שני הצדדים.

כשראה יעקב צדקת ומלכות יוסף הבין למפרע שלא ניזוק

יב. ועתה יש לומר, שאחרי שיעקב סמך גאולה לתפילה כוותיקין וראה שניזוק בעצמו – בזה שנעדר ממנו יוסף, פשט יעקב אבינו את החקירה כמו הצד הראשון, שסגולה זו שייכת רק אחר יציאת מצרים שכבר היתה לישראל גאולה בפועל ולא קודם לכן. אבל ברגע שיעקב פגש את יוסף וראה אותו בגדולת מלכותו, ובכל אופן שהוא שמר על קדושת יהדותו, הבין יעקב למפרע שבאמת לא ניזוק כלל בזה שירד יוסף למצרים, אלא אדרבה בזה החיה עם רב, והציל את כל העולם מהרעב. וממילא חזר יעקב לפשוט את החקירה כמו הצד השני הנ"ל, שגם קודם יציאת מצרים – דהיינו גם קודם שנעשתה גאולת ישראל בפועל, יש מצוה לסמוך גאולה לתפילה כוותיקין, ושייכת הסגולה הזו שלא ניזוק כל אותו היום.

יוסף פשט את החקירה כצד הראשון

יג. אבל ליוסף עצמו עדיין היתה פשיטות החקירה כמו הצד השני, שענין זה של סמיכות גאולה לתפילה כוותיקין שייך רק אחרי גאולת מצרים, כי יוסף בעצמו הרגיש שהוא כן ניזוק באותו יום שנמכר, ולכן הוא לא קרא קריאת שמע כוותיקין. וזהו לשון החתם סופר: אבל יוסף אעפ"י שהיה לו כל הגדולה והכבוד של מצרים, לא נחשב לכולם נגד אותו הצער הגדול שהיה לו על שהופרד מאביו כ"ב שנה, והיה בדעתו שניזק אותו היום שנפרד ממנו, וא"כ נראה דקודם מתן תורה אין צריך לסמוך גאולה לתפילה כוותיקין – ולכן לא הועיל לו אז, לכן לא דקדק לקרוא קריאת שמע אז כוותיקין.

להוציא ממנו על ראיית מלך אינה נחשבת נזק

יד. עוד תוספת נופך יש ללמוד מתוך דברי החתם סופר, דהנה שם הגמ' בברכות מקשה על הכלל הנ"ל שכל הסומך גאולה לתפילה לא ניזוק כל אותו היום: אמר רבי זירא: איני (קשה)? והא אנא סמכי ואיתזקי! (אני סמכתי גאולה לתפילה וניזוקתי באותו יום), אמר ליה (רבי יוסי בן אליקים): במאי איתזקת – דאמטיית אסא לבי מלכא (במה ניזוקת שהוצרכת להביא הדסים לבית המלך והוצאת על זה ממון רב); התם נמי מבעי לך למיהב אגרא למחזי אפי מלכא (בענין זה של ראיית פני המלך ראוי לך לשלם כדי לזכות לראות אותו – ואין זה נקרא נזק), דאמר רבי יוחנן: לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל, ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפילו לקראת מלכי אומות העולם, שאם יזכה – יבחין בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם, ע"כ. וכפי זה, ראיית יעקב ליוסף שהיה יוסף מלך, ראוי אפילו לשלם עליה, וא"כ מה שנתגלגל על יעקב צער, אינו נקרא נזק, כיון שמכח זה זכה לראות את בנו מלך, ולכן פשט את החקירה שיש לקרוא קריאת שמע כוותיקין גם קודם גאולת מצרים. אולם יעקב לא היה מלך, ואצל יוסף כן נחשב לנזק הצער שהיה לו מה שנפרד מיוסף, ולכן פשט את החקירה כצד שאין עדיין סגולה בסמיכות גאולה לתפילה קודם יציאת מצרים.

ואהבתו לאביו היא בעצמה מצות אהבת ה'. ולכן לא היה צריך לעלות את האהבה לשורשה כמו שעשה יעקב אבינו.

קושיית הט"ז שגם יעקב היה פטור מקריאת שמע

ח. והנה ביאור זה הוא לפי עומק דברי המהר"ל שלא היה אז זמן קריאת שמע, רק שיעקב היה קורא קריאת שמע בשביל לעלות את האהבה הגשמית שהוא אוהב את בנו, אל אהבת ה'. וכפי שיטת המהר"ל הזאת יש ליישב גם את קושיית הט"ז (א"ח סי' ס"ו סוף ס"ק א'), שהקשה הט"ז שלכאורה יעקב אבינו היה פטור מקריאת שמע באותה שעה, כיון שיש מצוה לכבד את המלך, וכמו שמצינו שיעקב אבינו חלק כבוד ליוסף בשביל המלכות, כמו שפרש"י בפרשת ויחי (בראשית מח, ב): **וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיָּשָׁב עַל הַמִּטָּה**, אמר: אף על פי שהוא בני, מלך הוא, 'מכאן שחולקים כבוד למלכות'. וא"כ קשה למה לא הפסיק יעקב בקריאת שמע לכבודו של יוסף, שהרי מפסיקים בקריאת שמע לכבוד המלך.

והנה לפי דברי המהר"ל הנ"ל, לא היתה כאן מצות קריאת שמע רגילה, שבה יש הלכות של הפסקות, שמפסיקים לכבוד המלך, אלא שהיה כאן עבודה שלימה שעסק בה יעקב לעלות את אהבתו הגשמית לבנו לאהבת ה'.

יעקב קרא אז פסוק ראשון שאסור להפסיק בו

ט. אכן הט"ז שהקשה כן, למד את דברי חז"ל שיעקב קרא קריאת שמע, שהכוונה כפשוטו, שעסק במצות עשה של קריאת שמע, שהיתה אותה שעה שעת ותיקין שקוראים אז קריאת שמע. ולפי דברי הט"ז הטעם שיוסף לא קרא קריאת שמע, הוא כפשוטו כפי ההלכה (סוכה כה). 'שהעוסק במצוה פטור מן המצוה'. ולכן הקשה הט"ז שאם היתה כאן קריאת שמע, הרי מפסיקים בשביל כבוד המלך ויראתו, והיה ליעקב להפסיק. ועל זה מתרץ הט"ז שהיה זה בפסוק ראשון של קריאת שמע, שאז אסור להפסיק.

סגולת סמיכות גאולה לתפילה להינצל מנזק – היא בוותיקין

י. החתם סופר גם מביא את קושיית הט"ז ומאריך בה, ונאמר את דבריו בתוספת נופך: דיש לבאר למה יעקב קרא קריאת שמע, ואילו יוסף היה בבחינת עוסק במצוה פטור מהמצוה. כי הנה יש לשאול, הרי זמן קריאת שמע הוא שלוש שעות? אלא שוותיקין (אנשים שמדקדקים במצוות) קוראים אותה עם נץ החמה. יש גמרא בברכות (דף ט): שאומרת: העיד רבי יוסי בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלים: כל הקורא קריאת שמע וסומך גאולה לתפילה – אינו ניזוק כל אותו היום. ואומרים שם התוספות (בד"ה כל), שסגולה זו היא רק אם קוראים אותה כוותיקין ואז סומכים 'גאולה לתפילה'.

האם מצות סמיכות גאולה לתפילה היתה גם קודם יציאת מצרים

יא. עכשיו יש לחקור חקירה יפה: ממתן מתחילה המעלה הזאת? דלכאורה הייתי אומר שזה דווקא אחרי יציאת מצרים, כי הרי כל העניין 'לסמוך גאולה לתפילה' – שייך דווקא מתי שנגאלנו ממצרים. אבל קודם לכן, כגון בזמן יעקב ויוסף, עדיין לא שייך כל כך את המעלה של 'סמיכות גאולה לתפילה' כי עדיין לא היתה גאולה. זה צד אחד של המטבע. צד שני של המטבע, שכיון שקיימו האבות את התורה כולה ואפילו דברים דרבנן (יומא דף כח:), ולבני

בועז ורות בחינת 'סמיכות גאולה לתפילה'

על ידי זה 'הוקם עלה של תשובה', כי על ידי תהלים זוכין לתשובה, עכ"ל. ומבואר שהשירות ותשבחות של דוד שהם ספר תהלים הם הכח של התשובה שמונח בספר תהלים.

דוד המלך נקרא 'בעל תשובה' ומורה התשובה

יט. ובפרט שדוד המלך בעצמו נקרא בגמ' (ע"ז סוף ד:) 'בעל תשובה', וממנו לומדים את ענין תשובה ליחיד, וכמו שביאר זאת רבינו שם בהמשך התורה, וז"ל: וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (עבודה זרה ד:), 'לא היה דוד ראוי לאותו מעשה, אלא כדי להורות תשובה ליחיד' וכו'. נמצא, שעקר הוראת התשובה, על ידי דוד המלך. ועקר התשובה של דוד המלך, הוא 'ספר תהלים' שאמרו בהתעוררות גדול מאד וברוח הקדוש, עד שכל אחד ואחד כפי מה שהוא – יכול למצא את עצמו בתוך ספר תהלים, ולזכות לתשובה על ידי אמירת תהלים, עכ"ל.

דוד קיבל את כח התשובה מרות המואביה

כ. ועתה על פי הקדמות אלו מובן היטב, כי את הכח הזה בעצמו של דוד המלך להיות בחינת 'בעל תשובה' מלבד מה שהיה 'צדיק גמור', וכמבואר בגמ' בברכות (דף לד:) כפי ר' אבהו שבעל תשובה עוד גבוה יותר מצדיק גמור. את זה הוא קיבל מרות המואביה, שהיא עזבה את הכל והתגיירה ועשתה תשובה, וכמו שכתוב (רות ב, יא-יב) "וַיַּעַן בָּעֵז וַיֹּאמֶר לָהּ הֲגַד לִי כָּל אֲשֶׁר עָשִׂית אֶת חֲמוֹתְךָ אַחֲרֵי מוֹת אִישׁךָ וַתַּעֲזָבִי אֲבִיךָ וְאֶמְךָ וְאֶרֶץ מוֹלַדְתְּךָ וְתַלְכִּי אֶל עַם אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ תְּמוּל שְׁלֹשׁ. וְשָׁלַם ה' פְּעֻלָּךְ וְתָהִי מְשִׁכְרְתְּךָ שְׁלָמָה מֵעַם ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּאת לְחַסּוֹת תַּחַת כְּנָפָיו". רות היתה יושבת בכבודו של עולם, היתה בת מלך מואב, ועזבה את הכל בשביל לחזור בתשובה. נמצא, שהכח של דוד המלך לחבר את ספר תהלים שמגלה לנו רבינו שזהו 'ספר התשובה', הוא מכח רות שעשתה גירות ותשובה, ולכן היא נקראת רות על שם דוד שריוה להקב"ה בשירות ותשבחות.

ענין קריאת שמע בעצימת עיניים

כא. נחזור לענין הפסוק שלנו בפרשה 'ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד', ואילו יעקב לא בכה ולא נפל כי היה עסוק בקריאת שמע. והנה רבינו הקדוש בלוקטי מוהר"ן (תורה ל"א אות ג), כתב וז"ל: לפיכך בשקורין פסוק ראשון של קריאת שמע, צריך להעצים את עיניו, בבחינת 'עולִימְתָא שְׁפִירְתָא דְּלִית לָהּ עֵינִין' (סבא משפטים ח"ב דף צה. ובמובא בכתבי האריז"ל, ע"ן בשערי תשובה סימן ס"א ס"ק ג'). כי תקון של הרהורי זנות שפא לאדם, שיאמר 'שמע' ו'ברוך שם', עכ"ל.

נערה יפה שאין לה עיניים

כב. ונבאר קצת את הדברים: 'עולִימְתָא שְׁפִירְתָא דְּלִית לָהּ עֵינִין' – תרגומו: נערה יפה שאין לה עיניים, ולכאורה תמוה מאוד, הרי כל חיפוי של הכלה הוא בעיניים שלה, וכמו שאמרו בגמ' בתענית (דף כד:), משל לכלה שהיא בבית אביה, כל זמן שעניניה יפות – אין כל גופה צריכה בדיקה, ע"כ. וא"כ איך יתכן 'נערה יפה שאין לה עיניים'. ואחד הפירושים לרמז הזהיר כאן, הוא מה שאומר רבינו: שהכוונה כאן לעם ישראל שהם 'נערה יפה' – בזמן שהם קוראים את שמע הם עושים את עצמם כמי שאין להם עיניים, שהרי הם עוצמים

טו. עוד נראה לתרץ ובהקדמת דברי רבינו הקדוש בסוף ליקוטי מוהר"ן (תניינא תורה ק"ב), ששם מובא שרבינו סיפר לר' נתן שביקר אותו איזה רב אחד, ורבינו אמר לפניו תורה, ורבינו רק הזכיר לר' נתן את הנושא של התורה (והתורה עצמה אבדה לנו, כי לא חזר עליה רבינו לפני ר' נתן), וז"ל: אמר אז מענין 'פעו ורות', שפעו ורות הם סוד 'סמיכות גאולה לתפילה' (ברכות ט:). כי פעו הוא בחינת 'גואל', כמו שכתוב (רות ג, יב) "כי גואל אנכי וכו', ורות היא בחינת 'תפילה', כמו שאמרו רז"ל (ברכות ז:), 'למה נקרא שמה רות, שיצא ממנה דוד, שרונה להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות', עכ"ל.

יוסף מקיים סמיכות גאולה לתפילה במעשה

טז. והנה כפי זה נראה לבאר שיש בחינת 'סמיכות גאולה לתפילה' גם ביוסף ויעקב, דהנה מה שזכה בועז להיקרא גואל הוא מכח שמירת הברית המופלגת שהיתה לו, וכמו שאמרה הגמ' (סנהדרין יט:), 'תוקפו של יוסף ענוותנותו של בועז', ומפרש רש"י שבועז עמד בניסיון יותר גדול אפילו מיוסף. עכ"פ בועז זכה להיות גואל שזו בחינת ספירת היסוד, בזכות שמירת הברית, ועיקר ספירת היסוד נקראת על שם יוסף, וא"כ יוסף גם הוא בודאי נקרא 'גואל', ובפרט שממנו עתיד לצאת 'משיח בן יוסף' שהוא הגואל. ואילו יעקב אבינו נקרא בחינת 'תפילה', כי הרי יעקב אבינו תיקן תפילת ערבית (ברכות כו:). נמצא שיוסף ויעקב בעצמם הם בחינת 'סמיכות גאולה לתפילה'.

לפ"ז יש לומר בדרך חידוד, שיוסף שהוא הגואל בזה שנופל על צווארי יעקב אביו ומחבק את יעקב, בזה הוא 'סומך גאולה לתפילה' בפועל ממש, כי יוסף הוא גואל ויעקב הוא תפילה. אבל אין כזה דבר לסמוך תפילה לגאולה, ולכן ממילא יעקב צריך לקרות קריאת שמע, כי אם רק יחבק את יוסף ויבכה עליו, בזה יסמוך תפילה לגאולה, וצריך לסמוך 'גאולה לתפילה', לכן הוא קורא קריאת שמע ומתפלל.

הקשר בין רות לדוד שנקראת על שמו רות

יז. רבינו מביא את הגמ' (ברכות ז:), 'למה נקרא שמה רות, שיצא ממנה דוד, שרונה להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות'. ולכאורה יש להבין מדוע דוקא הסבתא רבא של דוד המלך נקראת על שמו רות על שם שדוד ריווה להקב"ה בשירות ותשבחות. כי לכאורה היה נראה קצת שדוד המלך קצת היה לו סבל מזה שהיה נכד של סבתא רות שהיתה מואביה, וכמו שמבואר בגמ' (יבמות עט.) ובמדרשים, שרצו לאסור על דוד המלך לבוא בקהל בגלל זה. ולמה היחוס של דוד המלך מתייחס דוקא אחרי רות, עד שרות נקראת על שמו.

אמירת תהלים מסוגלת לתשובה

יח. וכדי להבין זאת היטב יש להקדים עוד תורה של רבינו בלוקטי מוהר"ן (תניינא תורה ע"ג), וז"ל: מי שרוצה לזכות לתשובה, יהיה רגיל באמירת תהלים, כי אמירת תהלים מסגל לתשובה וכו'. וזה בחינת (שמואל ב' כג, א) "נאם הגבר הוקם על", ודרשו רבותינו זכרונם לברכה (מועד קטן טז:), 'שהקים עלה של תשובה', 'ונעים זמרות ישראל', כי על ידי בחינת 'נעים זמירות ישראל' – דהינו ספר תהלים שיוסד,

בְּנֵי וַיֹּאמֶר הָאֶפְסוֹ וַאֲגִידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, בִּיקֶשׁ יַעֲקֹב לְגִלּוֹת לְבָנָיו קֵץ הַיָּמִין, וְנִסְתַּלֶּקָה מִמֶּנּוּ שְׂכִינָה. אָמַר: שְׂמָא חֶסֶד וְשִׁלּוּם יֵשׁ בְּמִיטַתִּי (בִּזְרָעִי) פְּסוּל, כַּאֲבֵרְהָם שִׁינָא מִמֶּנּוּ יִשְׁמַעְאֵל, וְאֲבִי יִצְחָק שִׁינָא מִמֶּנּוּ עָשׂוּ. אָמְרוּ לוֹ בְּנָיו: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", אָמְרוּ: כִּשֶׁם שֶׁאֵין בְּלִבְךָ אֵלָּא אֶחָד – כִּךְ אֵין בְּלִבְנוּ אֵלָּא אֶחָד. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה פִּתַּח יַעֲקֹב אֲבִינוּ וְאָמַר: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, ע"כ. וּבְיוֹנוֹ כִּשְׁאָמְרוּ "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" הֵינּוּ אֶתְּהָ יַעֲקֹב שֶׁשֶׁמֶךְ יִשְׂרָאֵל (יִשְׂרָאֵל סְבָא), כִּשֶׁם שֶׁבְּלִבְךָ יֵשׁ רַק אֶת ה' אֶחָד, כִּךְ בְּלִיבְנוּ. וְאָמַר יַעֲקֹב אֶת הַפְּסוּק בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, וְלֹכֵן מֵתוֹק מְאֹד שֶׁעֵינֵן שְׁנֵי פְסוּקִים אֵלּוּ הֵם כְּנֹגֵד שְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים, וְמוֹרִים שֶׁאֵין פְּסוּל בִּזְרָע יַעֲקֹב.

טוֹמַת קְרִי בָּאָה ע"י קְלִיפַת לִילִי"ת

כו. וְאָמַר רַבִּינוּ עוֹד: כִּי תֵאָדוּת נֶאֱוָף הִיא בָּאָה מֵעֲכִירַת דְּמִים, הֵינּוּ מְטָחוּל, שֶׁהִיא לִילִי"ת, שֶׁהִיא שְׁפָחָה בִּישָׂא, אֲמָא דְּעֶרְבָּ רַב (הַקְדַּמַּת תַּקֻּדָּה דְּף טו.). שֶׁהִיא מְלָכוּת הֶרְשָׁעָה, וּמְלָכוּתָא דְּשִׁמְיָא, הִיא בְּבַחֲנִית גְּבִירָתָא, "אֲשֶׁה יִרְאֵת ה'" (מְשַׁלִּי לֵא, ל), שֶׁהִיא בְּבַחֲנִית יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה הָעוֹמֶדֶת עַל שְׁנֵים עָשָׂר בְּקָר (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב' ד, ד), שֶׁהֵם שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִי יָה (וְהָרִיב דְּף רמא), עכ"ל. וּבִיאֹר הַדְּבָרִים, שֶׁכָּל תֵּאוֹת נִיאֹף וְהַרְהוּרִי טוֹמָאָה מְגִיעָה מִקְלִיפַת לִילִי"ת, וְיֵשׁ לִיתֵן טַעַם בְּדָבָר מְדוּעָה הִיא דוּקָא מְמוֹנָה עַל זֶה, כִּיֹּן שֶׁכְּתוּב בְּגִמ' בַּעֲבוּדָה זֹרָה (דְּף כ:), לֹא יִהְיֶה אָדָם בְּיוֹם וְיִבּוֹא לְטוֹמָאָת קְרִי בְּלִילָה דְּכִתִּיב (דְּבָרִים כג, י) "וְנִשְׁמָרְתָּ מִכָּל דְּבָר רָע", עכ"ל. וְקְלִיפַת לִילִי"ת הִיא הַמְטָמָאָת אֶת הָאָדָם בְּטוֹמָאָת קְרִי, (ע' בִּאֲרִיכוּת בְּלֻקוּטִי מוֹהֲרָן תוֹרָה ר"ה וּבַעֲוִטָה אוֹר שֶׁם). וְעַל יְדֵי זֶה הִיא יוֹלֶדֶת שְׂדֵין רוּחִין וְלִילִי"ן (ע' בְּגִמ' בַּעֲרִיבּוּן דְּף יח:).

קְלִיפַת לִילִי"ת רוצה שֶׁתִּבּוֹא טוֹמָאָת קְרִי רַק עַל יְדֵי הַרְהוּר, כִּי אִם יִבּוֹא בְּלִי הַרְהוּר אֵין זֶה שׁוּוֹה לָהּ, וְאִינָה יִכּוֹלָה לַעֲשׂוֹת עִם זֶה דְּבָר, כְּמוֹ שֶׁמְבֹאֵר בְּלֻקוּטִי מוֹהֲרָן (תַּנְיִינָא תוֹרָה ק"ז), וְז"ל: אִם אֵינּוּ מִחֲמַת הַרְהוּר, אֵין בְּיָדָאִי אֵינּוּ סִימָן רַע כָּלָל, כִּי אִם הִיָּה עֵינֵן רַע, לֹא הִיָּה רְבוּתֵינוּ וְזָכוֹנֵם לְבָרְכָה נִוְתֵנִין אוֹתוֹ לְסִימָן יָפָה לְחוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רְבוּתֵינוּ וְזָכוֹנֵם לְבָרְכָה (בְּרִכּוֹת נז:), שְׁקָרִי – סִימָן יָפָה לְחוֹלָה.

ובְּשִׁיחוֹת הָרָן (שִׁיחָה קמ"א), כֹּתֵב רַבִּינוּ וְז"ל: וְיֵשׁ מִי שֶׁיִּקְרָה לוֹ עַל יְדֵי רְבוּי אֲכִילָה וְשִׁתְיָה, אוֹ עַל יְדֵי חֲלָשָׁה וְעִנְיָנוּת, אוֹ עַל יְדֵי שְׂאֵינוּ שׁוֹכֵב כְּרָאוּי – וְכָל זֶה אֵינּוּ כָּלוּם, וְהוּא כְּמוֹ תִינוּק שֶׁמִּשְׁתֵּין בְּשָׁנָה, עכ"ל. וְלֹכֵן הִיא צְרִיכָה וְרוּצָה שֶׁיִּבּוֹא הַמְקָרָה מֵתוֹךְ הַרְהוּר דוּקָא, וְלֹכֵן הִיא הַמְמוֹנָה עַל הַהַרְהוּרִים הָרַעִים.

ע"י חִיזוּק הַשְּׂכִינָה מִתְבַּטְּלִים הַהַרְהוּרִים

כח. וְהַתִּיקוֹן שֶׁעוֹמֵד כְּנֶגְדָּה הוּא לְחֹזֶק אֶת הַשְּׂכִינָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁהִיא מְלָכוּת שְׁמִים יִרְאֵת ה', וְע"י שְׁקוּרָאִים קְרִיאַת שְׁמַע מְעַמִּידִים אֶת הַמְּלָכוּת דְּשִׁמְיָא, וְכְמוֹ שֶׁמְבֹאֵר רַבִּינוּ שֶׁהִיא בְּבַחֲנִית יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה הָעוֹמֶדֶת עַל שְׁנֵים עָשָׂר בְּקָר – שֶׁהֵם שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִי יָה. וְהִרִי שְׁקִרְיָאָת שְׁמַע שֶׁמְעוֹרֶרֶת אֶת קְדוּשַׁת הַשְּׁבָטִים, הִיא מְחֻזָּקֶת אֶת הַשְּׂכִינָה מְלָכוּת הַקְּדוּשָׁה, וּמְכַנִּיעָה אֶת הַקְּלִיפָה לִילִי"ת וּמְמִילָא מִתְבַּטְּלִים הַהַרְהוּרִים.

הַרְהוּר שְׂבָא פִּתְאוּם וְלֹא מְעַמִּיק בּוֹ אֵינּוּ נַעֲשֶׂה עַלֵין

אֶת עֵינֵיהֶם וְלֹא מִסְתַּפְקִים בְּזֶה, אֵלָּא מְכַסִּים אֶת הָעֵינִיִּים עִם הַיָּד, עַד שֶׁהִרְוָאָה אוֹתָם, רוּאָה אֶת פְּנֵיהֶם כֹּאִילוּ אֵין לָהֶם עֵינִיִּים.

רִאֲיִית הָעֵין מְבִיאָה אֶת הָאָדָם לַחֲטָא

כג. עֵיקַר שְׁמִירַת הַקְּדוּשָׁה שֶׁל הָאָדָם הִיא בְּעֵינֵיִים, וְכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חז"ל אֶת הַפְּסוּק (בְּמִדְבָּר טו, לט) "וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבִבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֶתֶם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם", וּפִירָשׁוֹ, וְז"ל: 'הָעֵין רוּאָה וְהַלֵּב חוֹמֵר, וְהַגּוֹף עוֹשֶׂה אֶת הָעֲבִירוֹת', עכ"ל. וְכֵן הוּא בִּירוּשָׁלַיִם (בְּרִכּוֹת פ"א ה"ה), אָמַר ר' לוי, 'לִיבָא וְעֵינָא' תְּרִין סְרִסְרוּיִן דְּחֲטָאָה, דְּכִתִּיב (מְשַׁלִּי כג, כו) "תִּנָּה בְּנִי לְפָךְ לִי וְעֵינֶיךָ דְּרָכִי תַצְרֶנָּה", אָמַר הַקָּב"ה: אֵי יִהְיֶה לִי לִיבְךָ וְעֵינֶיךָ – אֵנָּה יָדַע דָּאֵת לִי. (פ"י, אָמַר הַקָּב"ה: אִם נָתַת לִי אֶת הַלֵּב וְהָעֵינִיִּים שֶׁלךְ – אֲנִי יוֹדַע שֶׁאֵתָּה שְׁלִי). גַּם כְּתִיב (אִיּוֹב לא, ז) "וְאַחֲרַי עֵינֵי – הִלָּךְ לְפִי". וְזֶה גַּם מָה שֶׁאָמַר רַבִּינוּ הַקְּדוֹשׁ בְּסִפְר הַמִּדּוֹת (הַהַרְהוּרִים ח"א אוֹת כג) 'עַל יְדֵי עֵינֵים – הַלֵּב מִתְאַוָּה'. וְגַם אָמְרוּ רַמְזֵי יָפָה בְּפְסוּק (בְּרִאשִׁית לח, כא) "אֵינָה הַקְּדוּשָׁה הוּא בְּעֵינֵים עַל הַדְּרָךְ", אִם תִּרְצָה לְדַעַת הֵיכֵן נִמְצָאָת הַקְּדוּשָׁה, הַתְּשׁוּבָה הִיא בְּעֵינֵים עַל הַדְּרָךְ, כִּשְׁאֵתָּה בְּדֶרֶךְ וְשׁוֹמֵר אֶת הָעֵינִיִּים, זֶה מַעֲלַת הַקְּדוּשָׁה.

לִכֵּן הִרְבָּה פְּעָמִים אֲנַחְנוּ מְחֻזָּקִים וּמִתְחַזָּקִים עַל הָעֵינִיִּין הַזֶּה, כִּי אֲנַחְנוּ לְצַעֲרֵנוּ לֹא כְּמוֹ בְּדוֹרוֹת הַקְּדוּמִים, דּוֹרוֹת הַקְּדוּמִים אֲפִילוּ הָגוּיִים הִיוּ צְנוּעִים, אֲבָל בְּדוֹר שְׁלֵנוּ, אֵתָּה לֹא יִכּוֹל לְלַכֵּת בְּרַחוּב כְּמַעֲט, וְלִשְׁטֹן לֹא מְסַפִּיק שֶׁאֵתָּה לֹא יִכּוֹל לְלַכֵּת בְּרַחוּב, הוּא הַכְּנִיס לְכָל אֶחָד אֶת כָּל הַרְחוּב הַפְּרוּץ בְּמִכְשֵׁר טִלְפוֹן שְׁלוֹ, וְאִם אָדָם לֹא יַעֲשֶׂה שְׁמִירָה אֲמִיתִית וְטוֹבָה, אוֹ אִיזוּהַ הִגְנָה טוֹבָה, יִכְשַׁל גַּם אִם לֹא יִרְצָה.

בְּכַח קְדוּשַׁת הַשְּׁבָטִים נִיצִלִים מִהַרְהוּרִים

כד. נַחֲזוֹר לְעֵינֵין, הַרְמָזוּ שֶׁל סְגִירַת הָעֵינִיִּים בְּקִרְיָאָת שְׁמַע, בְּזֶה יֵשׁ כַּח לְבַטֵּל אֶת תֵּאוֹת נִיאֹף. וּמְבֹאֵר רַבִּינוּ: כִּשְׁאֵתָּה אָמַר אֶת הַפְּסוּק 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד', עִם הַתִּיבּוֹת 'בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד', ב-12 תִּיבּוֹת הָאֵלָּה אֵתָּה נִיצֵל מִהַרְהוּרִים שֶׁל זִנוּת. כְּתוּב (תְּהִלִּים קכב, ד:), "שְׁבָטִי יָה עֲדוּת לִישְׂרָאֵל", וְכֹתֵב רִשְׁ"י וּפִירָשׁוֹ בְּפִרְשַׁת פִּינַחֵס (בְּמִדְבָּר כו, ה) בְּשֵׁם הַמְּדַרְשׁ (ע' בְּקַצְרָה בְּבִרְאשִׁית רַבָּה עט, ז. וּבִלְקוּט שְׁמַעוֹנִי פִּינַחֵס רַמְזוֹ תִשְׁע"ג): "לִפִּי שֶׁהִיוּ הָאוֹמוֹת מְבוּזִין אוֹתָם, מָה אֵלּוּ מִתִּיחֲסִין עַל שְׁבָטֵיהֶם, סְבוּרִין הֵן שֶׁלֹּא שְׁלֹטוֹ הַמְּצִרִיִּים בְּאִימוֹתֵיהֶם, אִם בְּגוֹפֶם הִיוּ מוֹשִׁלִּים, ק"ו בְּנִשְׁוֹתֵיהֶם, לְפִיכֵךְ הִטִּיל הַקָּב"ה שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם – ה"א מִצַּד זֶה וְיו"ד מִצַּד זֶה, לּוֹמֵר: מַעֲיֵד אֲנִי עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם בְּנֵי אֲבוֹתֵיהֶם, וְזֶהוּ שֶׁמְפֹרֵשׁ עַל יְדֵי דוֹד הַמֶּלֶךְ "שְׁבָטִי יָה עֲדוּת לִישְׂרָאֵל", הַשֵּׁם הַזֶּה מַעֲיֵד עֲלֵיהֶם לְשִׁבְטֵיהֶם לְפִיכֵךְ בְּכוֹלָם כְּתֵב הַחֲנֻכִּי, הַפְּלִאִי וְכו'". עכ"ל.

וְהִרִי שְׁקְדוּשַׁת י"ב הַשְּׁבָטִים מַעֲיֵדָה עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם שְׁמוּרִים מִעֲבִירָה, וְלֹכֵן גַּם הַזְכֵּרֶת שְׁמַע וּבְרוּךְ שֵׁם שִׁישׁ שְׁמֵי עֲשָׂרָה תִּיבּוֹת, זֶה מְעוֹרֵר אֶת קְדוּשַׁת י"ב הַשְּׁבָטִים לְהַצִּיל אֶת הָאָדָם מִהַרְהוּר עֲבִירָה. וְלֹא רַק זֶה, אֵלָּא שִׁישׁ בִּי"ב שְׁבָטִים מ"ט אוֹתוֹת, שֶׁהֵם כְּמוֹ מְסַפֵּר הָאוֹתוֹת שִׁישׁ בְּפְסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וּבְרוּךְ שֵׁם.

יַעֲקֹב וְהַשְּׁבָטִים הֵם תִּקְנוּ אֶת קְרִיאַת שְׁמַע

כה. וְעוֹד יֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁהִרִי הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁתִּקְנוּ אֶת אֲמִירַת קְרִיאַת שְׁמַע וּבְרוּךְ שֵׁם הִיָּה יַעֲקֹב וְהַשְּׁבָטִים, וְכְמוֹ שֶׁמְבֹאֵר בְּגִמ' בְּפִסְחִים (דְּף יז): אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ: כְּתוּב (בְּרִאשִׁית מט, א) "וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל

קורא את שמע, בחינת בכיה בשעת קריאת שמע, כדי לבטל תאוות נאוף, שהוא רע הכולל מכלל ישראל שהיו תלויים בהם. כי יעקב ויוסף בחדא חשיב^(זר וישלח קטו:), ופי', יעקב ויוסף נחשבים כמו גוף אחד, כי 'גוף וברית' נחשבים לאחד, הגוף זה יעקב ספירת התפארת, ויוסף הוא הברית ספירת היסוד, והם נחשבים לגוף אחד, ועל כן הבכיה של יוסף וקריאת שמע של יעקב נחשב לאחד.

והטעם שעסקו בתיקון זה דוקא עכשיו

לג. וממשיך ר' נתן להסביר מדוע דוקא אז ראו לנכון יעקב ויוסף לעסוק בתיקון הזה, הרי לא היה שם באותה שעה הרהור זנות חס ושלום, וכתב וז"ל: וכל זה היה בשעת כניסת יעקב עם השבעים נפשות לגלות מצרים, שעקר הגלות היה מה שצריכים הנפשות של בית יעקב להצטרף ולהתנסות בגלות של שבעים אמות ובתאוותיהן – שהעקר הוא תאוה הכללית שהוא רע הכולל כנ"ל, שזהו בחינת גלות מצרים וכמבאר בהלכות פסח (הלכה ה').

ועל כן אז בעת כניסתו לשם – קרא יעקב את שמע, כי עלידי קריאת שמע מכניעין זאת התאוה. ויוסף הוסיף לבכות על צאצאיו אז, כדי להשלים התקון הנעשה עלידי הבכיה בשעת קריאת שמע, כי יוסף ידע שהתאמה של מצרים גדולה בלבד, עד שאין די לבטל זהמת מצרים שהוא רע הכולל עלידי קריאת שמע לבד, רק צריכין גם לבכות בשעת קריאת שמע.

דוקא יוסף מוסיף בבכיה

לד. ודוקא יוסף שהוא עיקר תיקון היסוד, הוא זה שמרבה בבכיה ביותר, והטעם כותב ר' נתן: כי עקר הבכיה שהוא לגרש המרה שחורה, שפחה בישא וכו', שממש תאוות נאוף, זה נעשה עלידי יוסף דיקא, כי הוא היה לו הנסיון עם השפחה בישא (השפחה הרעה אשת פוטיפר), נשגז ונדה, שפחה, גויה, זונה, וכבש יצרו. נמצא שעקר המלחמה עם השפחה בישא הוא עלידי יוסף הצדיק, ועל כן הוא דיקא בכיה, לגרש בחינת השפחה בישא אמה דערב רב, שהוא טחול, מרה שחורה, לגרשה עלידי הדמעות.

ועקב קבל אז על מלכות שמים בקריאת שמע, שפכח הזה מגרש יוסף הצדיק השפחה בישא עלידי הדמעות, כי עקר בחינת קריאת שמע נמשך מבחינת יעקב – ישראל, בבחינת: "שמע ישראל" – "ישראל סבא" (זר ויקהל רטו), שהוא נכלל באחדותו יתברך, בבחינת "ה' אלהינו ה' אחד", ובכחו יש לנו בני ישראל כח לקבל עלינו על מלכות שמים וליחד שמו יתברך בקריאת שמע בכל יום. כי יעקב ויוסף בחדא חשיב, ועקר תקון נפשות ישראל לזכות לעמד בנסיון בגלות מצרים שהיא בחינת הצורך של התאוה הנ"ל, הוא עלידי שניהם דיקא, עכ"ל.

טעם גלות מצרים

לה. הטעם של גלות מצרים אומר האריז"ל (שער הכוונות דרושי הפסח דרוש א'), שמבואר בגמ' בעירובין (דף יח:) שכל אותם מאה שלושים שנה שהיה אדם הראשון פרוש מהאשה הוליד שדין רוחין ולילין. וכולם באו בנפשות ישראל במצרים להיתקן, ולכן סבלו שם יסורים קשים בקושי שיעבוד מצריים, ועי"ז נתקנו כל הטיפות הנ"ל. ולכן דוקא בגלל זה שבאים בנפשות ישראל נפשות כאלו ממה שהולידה

כט. רבינו כותב בספר המידות (הרהורים ח"א אות מו), וז"ל: החמדה והמחשבה רעה העולה על הלב פתאום, שאין ברשות האדם להמנע ממנה, אין נענשין עליה, אלא באשר ירהר וחזר ומרהר, ע"כ. נמצא, כשאדם רואה דבר באקראי ולא מתייחס לזה, הוא כאילו לא ראה, לא צריך להיבהל מזה. אבל אם מרגיש שהראייה או ההרהור תופסים אותו, תשים יד על העיניים ותאמר שמע ישראל וברוך שם כבודך, ותכוון שאתה מעורר את זכות י"ב השבטים עם מ"ט אותיותיהם, וכל זה כדי לקבל את קדושתם ולהינצל מהרהור.

רק שלא יבדוק אדם את עצמו האם עדיין הוא חושב על הרהור, אלא יכניס את עצמו במחשבה אחרת וישכח ממחשבת ההרהור, כי אם חס ושלום בודק את עצמו האם עדיין הוא מהרהר בזה בעצמו הוא מביא על עצמו עוד הפעם את ההרהור, כמבואר בלקוטי מוהר"ן (תורה ע"ב), ועיין עוד בתורה רל"ג ותניינא נ', ששם מבואר שאין שתי מחשבות יכולות להיות ביחד בראש, ולכן על ידי שאתה מסיח את המחשבה לדבר אחר, ולא בודק אם אתה עדיין חושב את המחשבה הרעה, אתה ניצל ממנה. לכן תחשוב על קריאת שמע, על יחוד ה' יתברך, ובוה תנצל. ואם בא ההרהור מתי שהוא בבית הכסא, מקום שאסור להרהר בדברי תורה, ירהר באיזה חשבונות מסובכים, יעשה כל מיני כפולות, יוציא שורשים ושאר דברים.

אם ההרהור חזק צריך לקרוא קריאת שמע בדמעות

ל. אחר כך אומר רבינו (תורה ל"ז אות ד'): וכל זה בשיש לו לאדם הרהור באקראי בעלמא, אזי די לו באמירת שני פסוקים הנ"ל. אבל אם הוא חס ושלום, רגיל בהרהור של התאוה הכללית, רחמנא לצלן, ואינו יכול להפריד ממנה, אזי צריך גם כן להוריד דמעות בשעת קבלת מלכות שמים. כי איתא (בספר שבילי אמונה, נתיב ד' שביל א'), שהדמעות הם ממותרות המרה שחורה, ומרה שחורה היא טחול (תקון נ"ד דף פט:), שהיא בחינת מלכות הרשעה, אשה זונה, שממש נשמותיהן דערב רב. וכשמוריד דמעות, אזי נדחין ויוצאין לחוץ המותרות, הינו התאוות נאוף הבאים מעכירת דמים של טחול, וממותרות, וכולל נשמתו במלכות שמים, עכ"ל.

הרהורים באים מהטחול, ולכן צריך להקטין אותו ע"י דמעות

לא. מבואר שהטחול הוא המקום של המשכן של הקליפה הקשה לילית, ומשם מגיע גם הצחוק (ע' ברכות סוף ס.), וגם המרה השחורה שהיא עצבות, כי פה מדובר בצחוק של הקליפה, שהיא צוחקת על האדם ואחר כך מזיקה אותו, ואז הוא נופל לעצבות שהיא המרה שחורה, והטחול נעשה גדול יותר, ומתחזקים בו ההרהורים הרעים הבאים מהטחול. וכדי להקטין שוב את הטחול, להוציא את מותרות המרה שחורה, צריך לבכות, ובוה מקטין שוב את הטחול. וניצל גם מהרהורים הבאים מהטחול.

קריאת שמע של יוסף והבכיה של יעקב נחשבת לאחד

לב. ועל פי דברי רבינו, ביאר ר' נתן בלקוטי הלכות (קריאת שמע ד, טו), את הענין של הקריאת שמע של יעקב והבכיה של יוסף, וז"ל: מבאר שקריאת שמע עם דמעות מכניעין תאוות נאוף לגמרי, ועל כן זה שרגיל בהרהורים חס ושלום, צריך לבכות בשעת קריאת שמע וכו', עי' שם. וזה סוד "ויבך על צאצאיו עוד" – הנאמר ביוסף כשבא לייעקב, ואמרו רבותינו ז"ל (הובא ברש"י שם) שיעקב היה אז

יש הבל שמעשה רשעים מפיל הרהור אצל הצדיק

לט. וענין זה גם מרומז בדברי רבינו בלקוטי מוהר"ן (סוף תורה ל"א), שכתב וז"ל: וזה בחינת (קדושת ה') י"ש הבל אשר נעשה על הארץ וכו', "הבל" – הוא בחינת 'הבל פה', שמשם יוצאים הנפשות. ועל ידי זה י"ש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים, על ידי שמתגלגל לתוכן נפש מכוספין רעים וכו'. ולפעמים הצדיק מתקן הנפש רעה שמתגלגל אליו וכו'. אך בתחלה בעת שמגיע הנפש, על זה אמר הכתוב (שם) "יש צדיקים שמגיע" וכו', כי בודאי נופלים לו 'הרהורי עברה' בעת שמגיע אליו נפש רעה מכוספין רעים. אך אחר כך אפשר שתחטיא, ואפשר שהוא יתקן הנפש, עכ"ל. ועתה כפי הנ"ל נמצא, שמכח ההרהור התאוה הגדולה של כזבי להחטיא את משה רבינו עמה, הגיע לצדיק משה רבינו, הבל רע של 'הרהור רע' מהכח ההרהור של כזבי.

הצדיק עושה תשובה ומועיל גם לאנשי

מ. ועיי' מיד התעורר משה רבינו לקרוא קריאת שמע ולבכות בכי גדול, ועיי' לא רק שסילק ממנו את ההרהור רע, אלא שהצליח לתקן את ההרהור רע בכל עם ישראל. כי הנה רבינו אמר בחיי מוהר"ן (אות ש"ד), שהצדיק עושה תשובה בעבור אנשיו. אבל כל מה שיכול לעשות תשובה בעבור אנשיו, זה רק אם יש לו שייכות כחוט השערה דק מן הדק במה שהם עשו, שאז יש לומר, שכיון שהם קשורים ותלויים בו, לכן אצל הצדיק זה דק מן הדק עד אין נבדק, ואצל האנשים המגושמים זה כבר מגיע לחטא. והצדיק עושה תשובה על 'חוט השערה', ועיי' שמתקן את עצמו מדבר דק כל כך, עיי' נתקנים אנשים. והארכנו כמה פעמים ביסוד הזה. ושוהו הטעם שאמרו בגמ' בב"ק (דף ג.) שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, והסיבה כנ"ל, כי אצל האנשים התלויים בהם, נעשה מחוט השערה הזה התגשמות גדולה עד שמגיעים לחטא חס ושלום. אבל מצד שני זה גם הכח של הצדיק לעשות תשובה בעבור אנשיו.

מכח הרהור כזבי במשה, קרא משה ק"ש ובכה

מא. וכן כאן כביכול אצל משה, עיי' שכזבי הרהרה בו הגיע לו הבל כמעשה הרשעים בעל כרחו שלא בטובתו, אבל אלהים חשבה לטובה, כי עיי' יכל משה רבינו לעשות תשובה, וקרא קריאת שמע בבכייה עצומה, ובוזה הציל את כל ישראל. וזה הסוד בפסוק הנ"ל "והמה בוכים פתח אהל מועד" – 'בכין וקורין את שמע'. ואומר רבינו: וזה לא עשו אלא כדי להנצל מהרהור של אשה זונה, שהיא 'קלפה הקודמת לפרי', ע"כ. והרי שמפורש בדברי רבינו ככל הנ"ל שגם אצל משה רבינו היה זה התיקון, בשביל להינצל מההרהור, והתיקון של משה הציל לכל ישראל.

הצדיק נותן לך כח, אבל גם אתה צריך לעשות תשובה

מב. אכן, באמת, הצדיק רק נותן לך כח, אבל גם אתה צריך לבכות בעצמך, ולעשות תשובה בעצמך, ועיי' יועיל גם לך התיקון של הצדיק, ולכן התיקון הוא שייך לכל אחד ואחד לקרוא קריאת שמע ולבכות. וענין זה לאו דוקא בזמן קריאת שמע, אלא בכל עת ושעה שחס ושלום מגיע לאדם איזה הרהור של יצר הרע, יקרא קריאת שמע ויוריד דמעות וינצל בעזרת ה'.

ליליית הרשעה שהתחממה מאדם הראשון, היה יכול לבוא לישראל במצרים טומאה גדולה, ובפרט שזו 'ערות הארץ', ולכן יעקב ויוסף עשו תיקון בשביל כל ישראל, והצילו אותם מזה. ובאמת הועיל התיקון מאוד, כי אף שחטאו בעבודה זרה, כולם שמרו על קדושתם במצרים, וכנ"ל.

משה ואהרן בוכים וקוראים את שמע בזמן חטא בנות מואב

לו. נסיים בעוד פרפרת יפה של רבינו (בתורה הנ"ל), וז"ל: וזה שתרגם יונתן על פסוק (במדבר כה, ו) "והמה בוכים פתח אהל מועד" – 'בכין וקורין את שמע'. וזה לא עשו אלא כדי להנצל מהרהור של אשה זונה, שהיא 'קלפה הקודמת לפרי', ולבוא להתגלות התורה, עכ"ל. וביאור הדברים: כתוב (שם, א) "וישב ישראל בשטים ויחל העם לינות אל בנות מואב", ומחמת החטא הזה היה פגם גדול מאוד ונפלו 24,000 מישראל בעיקר משבט שמעון. ומשה ואהרן שרואים את כל זה – מיד בכו, אבל בתרגום יש תוספת חשובה, ואומר: 'בכין וקורין את שמע', כלומר שקראו את שמע בבכייה. וכל זה היה אומר רבינו, שעשו זאת כדי להציל את ישראל מהרהורי זנות ומחטא.

הדיבורים שהיו בין זמרי לכזבי

לז. והנה קודם כל צריך להסביר את הדבר הזה, איך הצדיקים משה ואהרן עושים תשובה בשביל כולם, הרי משה ואהרן הם שני צדיקים גמורים שלא שייך בהם חטא בכלל, ואיך הם עושים תשובה בשביל עם ישראל, וקוראים קריאת שמע בבכייה ומצילים את ישראל.

ונראה להסביר בענין זה דבר נפלא, כתוב בגמ' בסנהדרין (דף פב.) הלך שבטו של שמעון אצל זמרי בן סלוא (שהיה נשיא שבט שמעון), אמרו לו: הן (בית דין של משה) דנין דיני נפשות, וכמו שכתוב (במדבר כה, ה) "ויאמר משה אל שפטי ישראל הרגו איש אנשיו הנצמדים לבצעל פְּעוֹר!", ואתה (הנשיא שלנו) יושב ושותק? מה עשה (זמרי) – עמד וקיבץ עשרים וארבעה אלף מישראל, והלך אצל כזבי, אמר לה: השמיעי לי (לזנות!) – אמרה לו: בת מלך אני, וכן ציוה לי אבי (המלך): לא תשמעי אלא לגדול שבהם (דהיינו רק למשה רבינו). אמר לה (אמר זמרי לכזבי): אף הוא (על עצמו) נשיא שבט הוא, ולא עוד אלא שהוא גדול ממנו (כלומר, זמרי אומר לכזבי שהוא יותר גדול ממשה), שהוא שני לבטן והוא שלישי לבטן, ופי', אני בן של שבט שמעון, שהוא שני לשבטים, ואילו משה בן של שבט לוי שהוא שלישי לשבטים, נמצא שאני גדול ממנו.

כזבי מהרהרת במשה רבינו, ומגיע לו הרהור רע ממנה

לח. מבואר בגמ', שמלך מדין שלח את בתו כזבי להחטיא את משה רבינו, ולכן כזבי הרשעה היתה מהרהרת במשה רבינו, ויש יסוד גדול שכתב אותו הבעל שם טוב הקדוש, והובא בלשון חסידים (מחשבות והרהורים אות כ"ג), וז"ל: כי פאתערוותא דלתתא אתער לעלא בין לטב בין לביש (בהתעוררות התחתון מתעורר העליון בין לטוב ובין לרע), וכאשר האשה מתחלת להרהר באיש, על ידי זה יתעורר הרהור באיש – שיהרהר באשה. וכאשר האשה צנועה ואין מהרהרת באיש, אז לא יבוא הרהור לאיש גם כן, ע"כ. ועיי' בדבריו הקדושים, שכתב את זה אפילו על בועז שהיה קדוש ביותר בשמירת הברית, וכמו שהבאנו לעיל (אות ט"ז) מהגמ' בסנהדרין.